

Dr hab. inż. arch. Michał Krupa, prof. PK
Wydział Architektury
Politechniki Krakowskiej

OPINIA OFICJALNEGO RECENZENTA

do pracy doktorskiej

„Specyfika architektury meczetów Libii

(VII w. – pocz. XX w.)”

Autorstwa kandydata do nabycia stopnia doktora
filozofii Mohammeda Sulaimana

z zakresu wiedzy 19 - Architektura i budownictwo
na specjalności 191 - Architektura i urbanistyka

Analiza tekstu pracy doktorskiej Mohammeda Sulaimana pt. „Specyfika architektury meczetów Libii (VII w. - pocz. XX w.)” pozwoliła sformułować pogląd na temat trafności obranego przez doktoranta tematu badawczego, zasadności uzyskanych wniosków, rzetelności przeprowadzonych badań, ich oryginalności, znaczenia praktycznego, a także ogólną na ocenę poziomu naukowego dysertacji.

Adekwatność tematu pracy doktorskiej

Islamskie dziedzictwo Libii pozostaje prawie nieznane na świecie. Ma na to wpływ szereg czynników zewnętrznych. Jak zauważył autor, „ochrona dziedzictwa islamskiego w Libii napotyka na swojej drodze szereg problemów: sytuacja militarna ma negatywny wpływ na potencjał gospodarczy kraju jako całości, a także na zachowanie i renowację historycznych meczetów w Libii w szczególności biorąc pod uwagę trudny dostęp dla wykonania inwentaryzacji meczetów na niektórych terytoriach, potrzebę powołania wyspecjalizowanych zespołów konserwatorów i badaczy posiadających doświadczenie w przeprowadzaniu takich prac oraz potrzebę opracowania kompleksowych programów identyfikacji i konserwacji obiektów dziedzictwa islamskiego w Libii.

Konieczne jest utworzenie ogólnej bazy danych obiektów dziedzictwa islamskiego na terenie Libii, biorąc pod uwagę brak rysunków inwentaryzacyjnych i specjalistycznej dokumentacji projektowej dla wielu meczetów. Konflikt zbrojny doprowadził do braku możliwości dostępu do historycznych meczetów, a co za tym idzie do braku podstawowych publikacji naukowych poświęconych meczetom Libii. Kolejny problem wiąże się z koniecznością uwzględnienia warunków przyrodniczo-klimatycznych Libii oraz specyfiki niektórych regionów o wysokich temperaturach i ograniczonych zasobach wody” (s. 25).

Obiektem badań są meczety Libii.

Przedmiotem opracowania jest specyfika architektury meczetów w Libii.

Granice badań: chronologiczne – od VII w. dopocz. XX w., terytorialne – Libia.

Celem pracy jest identyfikacja cech architektury meczetów Libii na podstawie analizy bazy źródłowej, cech przyrodniczych i klimatycznych, periodyzacji historycznej, specyfiki urbanistycznej, lokalizacji meczetów, ich kompozycji, rozplanowania, i elementarnych cech.

Zadania badawcze ujęte w pracy są następujące:

- określenie periodyzacji architektonicznej meczetów Libii zgodnie z periodyzacją historyczną, w celu uzasadnienia zmian w architekturze meczetów i rozpowszechnienia się określonego typu meczetów;
- określenie regionalnych typów meczetów Libii, które powstały w różnych warunkach naturalnych i klimatycznych oraz określenie ich charakterystyki;
- przeprowadzenie kompleksowych badań meczetów w Libii od zagospodarowania przestrzennego po detal architektoniczny;
- opracowanie metodologii badań meczetów w Libii;
- prezentacja zaleceń konserwatorskich historycznych meczetów w Libii i prezentacja zaleceń w zakresie projektowania nowych meczetów zgodnie z tradycjami narodowymi;
- określenie wspólnych i odmiennych cech między architekturą meczetów w Libii i innych krajach.

Ocena aktualności wyników naukowych rozprawy, ich rzetelności i nowatorstwa.

Nowość naukowa pracy polega na tym, że:

Po raz pierwszy:

- wykazano, że periodyzacja architektoniczna meczetów w Libii jest zgodna z periodyzacją historyczną w celu określenia powodów zmian w architekturze meczetów i rozprzestrzeniania się określonego typu meczetów;
- określono regionalne typy meczetów w Libii i ich cechy;
- wykazano podobieństwa i różnice w architekturze meczetów w Libii i innych krajach.

Wkład:

- opracowano metodologię badań meczetów w Libii;
- przeprowadzono kompleksowe badania meczetów Libii od zagospodarowania przestrzennego po detal architektoniczny.

Rozwój dyscypliny:

- wydano zalecenia dotyczące konserwacji historycznych meczetów Libii i projektowania nowych meczetów zgodnie z tradycjami narodowymi (s. 28).

Metody badawcze: zadania badań determinowały wybór ogólnych metod badań naukowych, w szczególności zastosowano: metodę analizy historycznej w

celu identyfikacji czynników zewnętrznych mających wpływ na powstanie szkoły islamskiej w Libii, metodę ikonograficzną przetwarzania bazy źródłowej, metodę fotofiksacji i metodę grafoanalityczną, która posłużyła do wyciągnięcia wniosków oraz metodę systematyczno-strukturalnej analizy w celu określenia cech architektury meczetów w Libii na różnych poziomach hierarchicznych.

Znajomość wybranego obszaru badawczego została potwierdzona rozbudowaną bazą źródłową.

Praca doktorska została wykonana przez Mohammeda Sulaimana na Kijowskim Narodowym Uniwersytecie Budownictwa i Architektury pod kierunkiem Julii Iwaszko, doktora architektury, profesora, nostryfikowanego doktora habilitowanego.

Udowodniono, że Kandydat w pełni opanował metodologię pracy naukowej.

Ocena treści pracy doktorskiej, jej kompletności i zgodności z zasadami rzetelności akademickiej

Pod względem treści praca doktorska Mohammeda Sulaimana w pełni odpowiada ósmemu poziomowi Krajowych Ram Kwalifikacji, zatwierdzonym Uchwałą Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 23 listopada 2011 r. nr 1341, o czym mowa w ust. 5 „Procedura nadawania stopnia doktora filozofii i uchylania decyzji jednorazowej specjalistycznej rady akademickiej uczelni, instytucji naukowej o nadaniu stopnia doktora filozofii”, zatwierdzona uchwałą Rady Ministrów Ukraina z dnia 12 stycznia 2022 r. nr 44.

Praca doktorska Mohammeda Sulaimana jest kompletną pracą naukową i wykazuje zgodność z zasadami rzetelności akademickiej. Praca doktorska „Specyfika architektury meczetów Libii (VII w. - pocz. XX w.)” jest wynikiem niezależnej pracy Mohammeda Sulaimana i nie zawiera elementów kompilacji, fabrykacji, plagiatu i zapożyczeń, co zostało udowodnione przy kontroli antyplagiatowej. Wykorzystane stwierdzenia, wyniki i teksty innych autorów posiadają odpowiednie odniesienia do odpowiednich źródeł.

Na treść rozprawy składają się przypisy, słownik najważniejszych terminów, wstęp, trzy rozdziały zawierające wnioski, wnioski końcowe, wykaz wykorzystanych źródeł oraz załączniki.

Praca doktorska „Specyfika architektury meczetów Libii (VII w. - pocz. XX w.)” pod względem merytorycznym odpowiada specjalności 191 – Architektura i urbanistyka (dziedzina 19 – Architektura i budownictwo). Treść pracy doktorskiej „Specyfika architektury meczetów Libii (VII w. - pocz. XX w.)” w pełni odpowiada specjalności 191 - Architektura i urbanistyka.

Struktura rozprawy jest klasyczna: w pierwszym rozdziale autor analizuje stan badań nad obroną problematyką, wpływ czynników zewnętrznych oraz definiuje zakres niezbadanych zagadnień.

We wstępie autor określił zasadność wyboru tematu badań, przedmiot badań, scharakteryzował cel i zadania badawcze, wykazał oryginalność i wartość praktyczną

pracy, a także przytoczył wyniki związane z prezentacją ustaleń zawartych w rozprawie doktorskiej w artykułach i na konferencjach.

W pierwszym rozdziale pracy doktorskiej zatytułowanym „Formowanie cechy regionalnych meczetów Libii pod wpływem czynników zewnętrznych i wewnętrznych” autor zawarł następujące zagadnienia: stan badań nad islamską architekturą Libii i jej znaczeniem w Europie i Arabii; naturalne i klimatyczne, historyczne, społeczne i kulturowe przesłanki powstawania i rozwoju architektury islamskiej w Libii oraz periodyzację meczetów Libii.

W rozdziale drugim „Metodyczne podejście do badań meczetów w Libii” autor rozwinął metodologię badań w następującej kolejności: metody badań meczetów libijskich; zastosowanie metody analizy systemowo-strukturalnej dla charakterystyki regionalnej meczetów libijskich; meczety Libii jako podstawa dziedzictwa kulturowego oraz metody ich konserwacji i restauracji.

W rozdziale trzecim zatytułowanym „Rola zagospodarowania przestrzennego oraz cechy regionalne meczetów Libii” autor przeanalizował następujące zagadnienia: rolę meczetów w strukturze libijskiego miasta; zagospodarowanie i kompozycję architektoniczną; główne elementy meczetu libijskiego i jego formy; układ sali modlitewnej; rodzaje kopuł, sklepień, łuków; dekorację meczetów; rodzaje minaretów w różnych okresach stylowych; ewolucję wizerunku i cech regionalnych meczetów w Libii.

Warto wskazać wnioski autora, które charakteryzują meczety libijskie z różnych okresów:

„1. W wyniku przeprowadzonych badań ujawniono pięć głównych okresów kształtowania się architektury meczetów w Libii, z czego dwa pierwsze to arabski, wczesny, a kolejne trzy to osmański, średni i późny.

Meczety z pierwszego wczesnego okresu mają następujące cechy:

- prostokątny rzut;
- wielokopułowość, duża liczba małych kopuł w sali modlitewnej;
- wielowarstwowość;
- brak jednego dominującego typu rzutu i schematu konstrukcyjnego;
- otwarty dziedziniec nie zawsze występuje.

Meczety drugiego wczesnego okresu mają następujące cechy:

- nieregularny rzut;
- odejście od tradycyjnej konstrukcji wielokopułowej i próba połączenia kopuł o różnych rozmiarach w jednym budynku;
- asymetria;
- brak ciągłości z meczetami z pierwszego wczesnego okresu.

Rzuty meczetów pierwszego okresu wczesnego zmierzają w stronę symetrii i prostokątnego kształtu, natomiast rzuty meczetów drugiego okresu wczesnego skłaniają się ku asymetrii i niekonwencjonalnym rozwiązaniom, co wskazuje na pojawienie się nowych trendów w kraju m.in. w zakresie tradycji architektonicznych i budowlanych” (s. 171).

„2. Trzy kolejne okresy budowy meczetów to osmański, dwa średnie i późny. Kraj był wówczas pod wpływem tureckiej szkoły islamskiej. Trzeci i czwarty okres to okresy środkowe.

Cechy rzutów meczetów z tych dwóch okresów są następujące:

- dążenie do symetrii w trzecim okresie i do asymetrii w czwartym okresie;
- zachowanie ciągłości z dwoma pierwszymi okresami arabskimi w okresie trzecim i odejście od wczesnych tradycji w okresie czwartym;
- stopniowe odchodzenie od prostej kompaktowej formy do skomplikowanej wielofunkcyjnej formy z wieloma asymetrycznymi przedłużeniami;
- zwiększenie roli kopuł;
- stopniowe przekształcenie meczetu z okresu trzeciego na czwarty w kompleks wielofunkcyjny;
- brak przejrzystości i symetrii w meczetach libijsko-osmańskich, co jest charakterystyczne dla meczetów w Turcji.

Trzeci okres osmański datuje się na lata 1835-1911 i jest reprezentowany przez jeden meczet Mizran (1880) o nietypowym układzie. Spadek liczby budowy nowych meczetów i uproszczenie ich rzutów wskazuje na kryzys w kraju” (s. 172-174).

Rozprawa została przygotowana zgodnie z wymogami Rozporządzenia Ministra Oświaty i Kultury Ukrainy z dnia 12 stycznia 2017 r. Nr 40 „W sprawie zatwierdzenia wymagań dotyczących przygotowania rozprawy doktorskiej”.

Język i styl prezentacji wyników

Praca doktorska została napisana w języku ukraińskim. Prezentowane treści zostały omówione logicznym, specjalistycznym i zrozumiałym językiem, ze znajomością prawidłowej terminologii.

Publikacja wyników pracy doktorskiej

Wyniki rozprawy opublikowano w 2 pracach naukowych: w zagranicznych publikacjach specjalistycznych – 2 artykuły (1 we współautorstwie), a także zaprezentowano w formie 2 raportów naukowych (1 we współautorstwie).

Wyniki badań przedstawione w rozprawie były prezentowane na 2 konferencjach naukowych o randze międzynarodowej.

Powyższe dowodzi, że wyniki naukowe przedstawione w treści rozprawy doktorskiej zostały objęte publikacjami naukowymi Kandydata i spełniają wymogi zawarte w punktach 8-9 „Procedury o nadanie stopnia doktora filozofii i uchylenie decyzji jednorazowej specjalistyczna rada akademicka uczelni, instytucji naukowej w sprawie nadania stopnia doktora filozofii”, zatwierdzona uchwałą nr 44 Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 12 stycznia 2022 r.

Uwagi, pytania do dyskusji do pracy doktorskiej

1. W tekście wspomniano o dużej liczbie znanych historycznych meczetów Libii, ale zaprezentowano zdjęcia i rysunki tylko części z nich. Czy autor planuje zająć się tym tematem w dalszych badaniach?

2. W rozprawie brakuje dużych i o wysokiej jakości fotografii meczetów, które kątami, które pokazywałyby te obiekty pod różnym kątem, a co za tym idzie

dawałyby całościowy obraz ich trójwymiarowej kompozycji i detalu. Czy autor planuje uzupełnić to w przyszłości?

3. Ryc. 3.20 z rysunkami minaretów jest zbyt schematyczny i nie daje pełnego wyobrażenia o ich architekturze. Część rysunków jest frontowa, część perspektywiczna i aksonometryczna. W przypadku umieszczenia ich w jednej tabeli konieczne jest dostarczenie albo wszystkich rysunków elewacji, albo wszystkich rysunków aksonometrycznych. Tradycyjnie prezentowane są rysunki elewacji.

Jednocześnie uwagi te nie umniejszają istotnej dla Libii wartości tej pracy doktorskiej i nie wpływają na jej pozytywną ocenę.

Opinia pracy doktorskiej

Uważam, że praca doktorska Mohammeda Sulaimana pod tytułem „Specyfika architektury meczetów Libii (VII w. – pocz. XX w.)” została wykonana na wysokim poziomie naukowym, nie narusza zasad rzetelności akademickiej i jest ukończonym studium naukowym, którego zbiór wyników teoretycznych i praktycznych rozwiązuje zadanie naukowe o istotnym znaczeniu dla dziedziny wiedzy 19 - Architektura i budownictwo w specjalności 191 - Architektura i urbanistyka.

Praca doktorska pod względem przydatności, wartości praktycznej i nowości naukowej w pełni odpowiada wymogom obowiązującego ustawodawstwa Ukrainy, które są przewidziane w klauzuli 29 Uchwały Gabinetu Ministrów „W sprawie zatwierdzenia Procedury kształcenia wyższych kształcenie kandydatów na stopnie doktora filozofii i doktora nauk ścisłych w szkołach wyższych (instytucjach naukowych)” z dnia 23 marca 2016 r. nr 261 ze zmianami wprowadzonymi zgodnie z Uchwałami Rady Ministrów nr 283 z dnia 04.03.2019 r. i nr 502 z dnia 19.05.2023 r., oraz § 6 „Procedury nadawania stopnia doktora filozofii i uchylenia decyzji jednorazowej specjalistycznej rady akademickiej uczelni, instytucji naukowej o nadaniu stopnia doktora filozofii”, zatwierdzonego uchwałą nr 44 Gabinetu Ministrów Ukrainy z dnia 12 stycznia 2022 r.

Zatem Mohammed Sulaiman, zasługuje moim zdaniem na nadanie stopnia doktora filozofii w zakresie wiedzy 19 – Architektura i Budownictwo ze specjalnością 191 – Architektura i Urbanistyka.

Oficjalny recenzent:

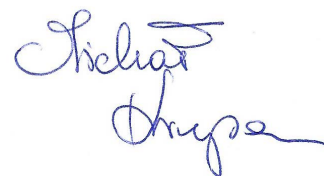
Dr hab. inż. arch. Michał Krupa, Prof. PK

Dyscyplina: Architektura i urbanistyka

Katedra Kształtowania Środowiska Mieszkaniowego

Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

Poświadczam podpis Dr hab. inż. arch. Michała Krupy, prof. PK

PRODZIEKAN
ds. nauki
Wydział Architektury
prof. dr hab. inż. arch. Justyna Kobylarczyk